

Baladak eta beste lamentu batzuk

Baladak zenbat duen lamentutik.

Pako Aristik *Gauza txikien liburua*-gatik Beterriko Liburua saria jaso zuenean emandako hitzaldia irakurri ahal izan genuen («Euskal idazlearen balada», *Berria*, 2005-05-06) prentsan. Literaturaz duen ideia modu argi bezain ederrez adierazi zuen: «Ez daukat beste ezein lanik, esan nahi ditudan gauzak hitz egokiekin janztea baino». Baladak ere badu lirikatik. Eta puntuan jotzen du Aristik beste behin.

Baina Aristik bere esperientziatik hitz egiten duen arren, Aristi asko daude. Eta izan nahiko luketen gehiago.

Baina dena ez da erraza eta errazkeria literaturan. Ez edertasunaren bilaketa hutsa, samurkeriaz akabatzen ari d(ir)en euskal literaturan. Aristiren baladak badu dramatikotik ere.

Emandako hitzaldiari helduko diot:

Ni euskal idazlea naiz dirua irabaztea, edo diru asko irabaztea, behintzat, ez delako inoiz lehentasuna izan nire bizitzan. Idazteko denbora sakratutzat sentitzen nuen bakoitzean gero eta gehiago kostatzen zitzaidan denbora hori beste norbaitentzako lana egiten sakrifikatzea, eta inork ezer segururik eskaintzen ez zidan bide bati ekin nion.

Ez zen diruagatik egin idazle, eta euskal idazlea «orri zikintzailea» baino gehiago da. Begira Aristik ze hitz darabiltzan idazlea dela berresteko: idazteko denbora *sakratua* da; *sakrifizioa* behar da. Ez dira merkatu legeetara makurtuta dauden hitzak. Garai zaharretako hitzak dirudite, edo beste kulturaren batekoak.

Bidea egin behar du euskal idazleak, etorriko zaionari (ospeari?, arrakastari?, mespretxuari?, axolagabekeriari?) erreparatu gabe. «Sakrifikatu» egin behar du. Euskal idazlea profeta da desertuan, helburu handiago baten me-

sedetan ari da. Arriskatu egin behar du, nahiz eta bere garaikideek ez estimatu.

«Ezer segururik ez» bazegoen, eta ez badago, zertan larritu orain?

Idazteak ez du bizitzeko ematen, euskal idazlea ez da aberastuko euskalduna kultur industria txikia eta erosle kopurua oso murrizta den neurrian eta industria horrek gabezia asko ditu. Nahi duzuen. Baina:

Euskal idazletzan hasita aurki konturatu nintzen euskal idazleak bi lan handi zeuzkala: bata, idaztea; bestea, idatzitakoari gizartean leku bat aurkitzea.

Aristirentzat, euskal idazleak —nahi edo nahi ez— idazteaz gain beste gauza askok egin behar ditu. Hasteko, jan eta lo egin behar du. Eta gehiago. Baina gizartean leku bat egin behar du? Hori idazlearen ardura da? Bai? Baina eta nola egin behar du? Hedabideetan gehiago atereaz? (Hedabideez ari dela, ETBz ere mintzo da Aristi. Baina ETBn non atera behar du? *Sorginen Laratza-n?* *Vaya Semanita-n?* *Gaur Egun-en?*) Gizartean lekua egiteaz ari denean gehiago saltzeaz ari da Aristi?

Eta tira dezadan matazatik gehiago: gehiago saldu behar luke egileak (eta ez naiz liburuez bakarrik ari), gizartean leku bat egiteko?

Aristirentzat gizartean euskal idazleek duten lekua etigarria ei da. Baina zer da gizartean lekua izatea?

Egin dezadan ariketa gaizto bat, eta hedabideak gizartean islatzat hartu: euskal idazleak kruzigrametan agertzen dira, sexuari buruzko galdeketa bihurri itxurakoak egiten dizkiete, zutabe antzeko pulpituak dituzte iritziak emateko edota intimitateak kontatzeko, mitin politikoetako kronikak idazten dituzte, alderdi politikoetako (legal edo ilegalean) hautes programei babes ematen agertzen dira, telebistarako gidoiak idazten dituzte (gogoratzen aipu hura?, *Sarrionandia* dela uste dut: «nori ez diote inoiz film bat egiteko gidoi bat eskatu?»), edozein gairi buruz duten iritzia eskatzen zaie, herri ekimenetatik deitzen dituzte manifestuak sina ditzaten... eta ez dakit denek nahi duten kruzigrametan atera, sexu inkestak erantzun, galdera ino-

zoak egingo dizkieten elkarrizketak eman, alderdi politikoetako hauteskunde kanpainetako karteletan agertu...

Presentzia mediatikoaz ari naizenean, kantitateaz ari naiz, eta oker ari naiz, badakit. Adibide bat jartzeagatik: *Gara*-n edo *Berria*-n, aurkezten diren ia liburu guztiei eskaintzen diete ia orribete. Oraindik leku gehiago behar du euskal idazleak hedabideetan?

Beste kontu bat da nola ateratzen diren eta nola ateratzen dituzten. Errespetu gutxiz gehienetan... Baina idazlea ere sartu da maiz zurrumbilo horretan eta...

Honaino gaia korapilatzen.

Heldu diezaiodan nire ustez azpian dagoen galdera nagusiari: zein da idazlearen funtzioa? Ze leku izan behar du euskal idazleak, euskal artistak, euskal gizartean (halakorik bada)? Izan nadin zehatzagoa: zein da euskal idazlearen funtzioa? Eta literaturarena? Eman daitekeen definitioetarik bat ematen du Aristik. Berea: «Herrialde hau sentitzeko, ulertzeko, bereganatzeko eta interpretatzeko ahalegin berezi bat egiten duen jendea da idazlea.» Literatura hezkuntza da, literatura memoria da, eta hein batean, literatura oro da ikur nazionala. Baina literatura aisialdia eta merkatua ere bada, salerosketa merkantzia hutsa, gero eta gehiago gainera.

Baina eta idazleak zer paper jokatzen du eta jokatu behar du horretan guztian?

Aristik bukatzeko:

Horregatik, eta politikoki idazleak famatzea ondo ikusia dagoen arren gizarteak oso serio hartzen ez duelako, euskal idazleak kariño asko behar du; esaiozue horietako bati bere liburua asko gustatu zaizuela, eta haren bihotza eskuratua izango duzue bizitza guztirako. Horregatik, telebistak, kirolak eta turismo masifikatuak ez diotela gure adimenari borroka irabazi frogatzeko, euskal idazleak irakurle asko behar ditu. Horregatik, inork gomendatu ez zion lan bakarti eta isila egiteko bezain burugorria izan delako, batzuetan bere lana aintzat hartua izan dadin behar du euskal idazleak.

Buruak halako joko gaiztoak egiten ditu. Lerro solteak geratzen zaizkit buruan: «euskal idazleak kariño asko behar

du», «telebistak, kirolak eta turismo masifikatuak ez diotela gure adimenari borroka irabazi frogatzeko», «euskal idazleak irakurle asko behar ditu», «batzuetan bere lana aintzat hartua izan dadin behar du euskal idazleak»... Literatura gure kontzientzien lasaigarri da (hori ere bai) eta eskerrak eman beharko euskal idazleei egindako lanagatik...

Estekatzen, Xabier Mendiguren Elizegik bere blogean (ikus www.eibar.org/blogak/mendiguren) gai beraren beste muturrari heltzen diola konturatzen naiz. Idazleak miretsia ala maitatua izan nahi du?

Eta Aristi kariñoaz ari denean, maitasunaz ala mirespenaz ari da?; ala errespetuaz soilik? (Errespetua. Ia aitatu ere egin ez dugun hitz hori, hitz zahar hori, hitz galdu hori...)

Baina literatura zer da ba, banitatea ez bada: banitate azoka, banitate nazionala.

* * *

Aitor Aranari elkarrizketa Maiatzaren 16ko *Aldaketa 16*-n. Goretzi Aldalurrek galde: «Biolentziari buruzko nobela bat eta argitaratzaileei buruzko beste bat ere esku artean dituzula uste dut».

Aitor Aranek erantzunean:

[...] Argitaratzaileei buruzkoa, berriz, idatzia daukat eta argitaratzeko asmoa daukat. Euskal Herrian azken bi hamarkadetan botere gehiegikeriak gauzatu dira euskal literaturaren inguruan eta argitaratzaile batzuen eskutik, eta hori esan egin behar da. Oso dokumentatutako lana da. 12 idazlerekin edo gehiagorekin hitz egin nuen eta ikusi nuenean baietz, bertsioak baieztatzen zirela ausartu nintzen idaztera.

Goretzi Aldalurrek berriz galde: «Ur Apalategiren *Gure Gauzak S.A.* ekartzen dit gogora».

Eta idazleak:

Ur erakundearekin sartu zen, ni argitaratzaileekin sartu naiz. Eta lan hori dela eta, ni mehatxatuta nago. Niri esan didate hau argitaratzen baduzu hau eta hori gerta

dakizuke. Oso tristea da baina belaunaldi oso bat dago
jipoituta, eta hori esan egin behar da.

* * *

Euskal literatura mundutarra ere badenez, leku bat
Marie Darrieussecq-i (*Argia*, 2005-05-15) Amets Arzallusek
egin elkarrizketari. Titularra bakarrik: «Liburu gehienak
alferrikakoak dira».

Bere zenbat?¶